

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการรับทรัพย์สิน นักกฎหมายไทยส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็น การรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา คือจะรับทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่า จำเลยกระทำความผิดและพิพากษาให้รับทรัพย์สิน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18* บัญญัติให้การรับทรัพย์สินเป็นโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่ง ตามหลัก กฎหมายไทยจะลงโทษรับทรัพย์สินได้ต่อเมื่อมีการฟ้องดำเนินคดีต่อบุคคลผู้กระทำความผิด โดย โจทก์มีภาระการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา และมี ภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้ทรัพย์สินนั้นมาจากการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการ กระทำความผิด ปัจจุบันความเจริญและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ส่งผลต่อรูปแบบ ขอบเขตและความร้ายแรงของอาชญากรรม จากการประกอบอาชญากรรม ที่มุ่งต่อตัวทรัพย์สินธรรมดาทั่วไป เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ได้เปลี่ยนเป็นการฉ้อโกง ประชาชนในรูปแบบต่างๆที่มีผู้เสียหายจำนวนมากก่อให้เกิดความเสียหายอย่างกว้างขวาง หรือ จากอาชญากรรมภายในประเทศ กลายเป็นอาชญากรรมข้ามชาติมีเครือข่ายโยงใยในหลายประเทศ

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติว่า โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

1. ประหารชีวิต
2. จำคุก
3. กักขัง
4. ปรับ
5. ทรัพย์สิน

เช่น ขบวนการค้าโสเภณีข้ามชาติ การค้ายาเสพติด หรืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ลักษณะของการกระทำผิดแตกต่างไปจากเดิม การกระทำผิดมีลักษณะซับซ้อน ผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ จัดรูปแบบเป็นองค์กรอาชญากรรมมีการแบ่งความรับผิดชอบและขั้นตอนการทำงาน ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยเหลือในการกระทำผิด แทนจะไม่ปรากฏหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทำให้ยากต่อการสืบสวนจับกุมและพิสูจน์ความผิดของจำเลย อาชญากรรมประเภทนี้กระทำผิดโดยมีเงินหรือทรัพย์สินเป็นแรงจูงใจ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการประกอบอาชญากรรมถูกนำไปใช้เพื่อกระทำผิดต่อไป และส่วนหนึ่งนำไปลงทุนในกิจการที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นการแทรกแซงทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ประเทศไทยได้พยายามแสวงหามาตรการต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามผู้กระทำผิด ที่มีมูลเหตุจูงใจทางด้านทรัพย์สิน เช่น พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้นำหลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมและหลักการสมคบกันกระทำผิดมาใช้บังคับ* ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้งสองประการแตกต่างไปจาก

---

*พระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ” หมายความว่า เงิน หรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้หมายความรวมถึง เงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงิน หรือทรัพย์สินดังกล่าว ชื่อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม

มาตรา 8 บัญญัติว่า ผู้ใดสมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้นั้นสมคบกันกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าได้มีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันตามวรรคหนึ่ง ผู้สมคบกันนั้นต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายอาญา ตามกฎหมายอาญาทรัพย์สินที่จะถูกริบจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญา ถ้าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเปลี่ยนสภาพไปแล้วไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ทรัพย์สินดังกล่าวจะไม่ถูกริบหรือหลักเกณฑ์การสมคบซึ่งเป็นเพียงขั้นตอนของความคิด ยังไม่มีการลงมือกระทำความผิดก็ต้องรับโทษตามกฎหมาย มาตรการทางกฎหมายฉบับนี้ได้รับแนวความคิดมาจากอนุสัญญาเวียนนา หรืออนุสัญญาต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) อนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดมาตรการและแนวความคิดหลายประการ เช่น ความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา (Mutual Legal Assistant) การริบทรัพย์สิน (Forfeiture of Asset) การสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy) เป็นต้น¹ แม้จะเป็นมาตรการที่ทันสมัยแต่การริบทรัพย์สินก็ยังคงใช้กระบวนการทางอาญา คือ จะต้องมีการดำเนินคดีต่อบุคคลซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการริบทรัพย์สินเพื่อทำลายเศรษฐกิจของผู้ประกอบอาชญากรรม เพราะการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการดังกล่าว โจทก์หรือรัฐมีภาระการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดดังได้กล่าวมาแล้วว่าการประกอบอาชญากรรมในปัจจุบันมีรูปแบบซับซ้อนเทคโนโลยีทางด้านต่างๆ ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชญากรรม จนยากที่จะพิสูจน์ความผิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ แม้วารัฐจะสามารถพิสูจน์ได้ว่า ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา แต่รัฐไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะริบทรัพย์สินนั้นให้ตกเป็นของแผ่นดิน

แต่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอร์ กระบวนการริบทรัพย์สินซึ่งเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญามี 2 รูปแบบ คือ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา (Criminal Forfeiture) หรือ กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคล (In Personam Proceeding) กระบวนการนี้จะพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ จะต้องได้ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาเป็นจำเลยในคดีอาญา โดยรัฐมีภาระการพิสูจน์จนปราศจาก

¹ชวลิต ยอดมณี, “สถาบันการเงินกับกฎหมายสกัดการฟอกเงิน,” เอกสารในการสัมมนาเรื่องกฎหมายสกัดการฟอกเงินในมุมมองของสถาบันการเงิน บรรยายที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 29 มิถุนายน 2537 (อัดสำเนา).

ข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt)² ว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจึงจะลงโทษริบทรัพย์สินได้ มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับกฎหมายไทย และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง (Civil Forfeiture) หรือกระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สิน (In Rem Proceeding) กระบวนการนี้จะพิจารณาว่าตัวทรัพย์สินมีความผิดหรือบริสุทธิ์ โดยไม่มีการพิจารณาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน รัฐมีภาระแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินมีภาระในการพิสูจน์ การพิสูจน์พยานหลักฐานใช้หลักการซึ่งนำพยานหลักฐาน การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเป็นกระบวนการที่เป็นอิสระจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคล ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือไม่มีคำพิพากษาลงโทษจำเลยว่าเป็นผู้กระทำความผิดทรัพย์สินนั้นก็ถูกริบ ถ้ารัฐแสดงเหตุอันควรสงสัยให้ศาลเห็นว่า ทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือถ้าบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเข้ามาต่อสู้คดี แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

จากหลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง จะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สินโดยตรง รัฐไม่ต้องพิสูจน์ความผิดทางอาญาของบุคคลแต่รัฐจะต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด โดยรัฐมีภาระเพียงแต่แสดงเหตุอันควรสงสัยให้ศาลเห็นแตกต่างจากหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตในการริบทรัพย์สินให้กว้างขึ้น ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษาถึงการริบทรัพย์สินด้วย กระบวนการทางแพ่งว่ามีแนวความคิดมาอย่างไร เหตุใดจึงนำการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งมาใช้ในการกระทำความผิดทางอาญา การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งมีความหมายว่าอย่างไร หลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งมีอย่างไร และประเทศไทยมีหลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งหรือไม่

² Gary M. Maveal, " The unemployed criminal alternative in the civil war of drug forfeitures, " American Criminal Law Review 30 (1992) : 38.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความหมายของคำว่า “ ธิปไตย ” แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการธิปไตยด้วยกระบวนการทางแพ่ง การบังคับใช้กฎหมายและประโยชน์ที่ได้จากการใช้การธิปไตยด้วยกระบวนการทางแพ่ง โดยศึกษาจากประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย และรูปแบบการใช้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา
2. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างการธิปไตยด้วยกระบวนการทางแพ่ง และการธิปไตยด้วยกระบวนการทางอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา
3. เพื่อให้ทราบถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการธิปไตยตามกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น รวมทั้งวิเคราะห์ถึงการธิปไตยตามกฎหมายไทยที่ไม่ใช่กระบวนการทางอาญา
4. เพื่อพิจารณาถึงโทษธิปไตยทางอาญาของไทยว่าเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหอาชญากรรมที่กระทำโดยมุ่งต่อผลประโยชน์ในทางธิปไตยได้เพียงใด
5. เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การธิปไตยด้วยกระบวนการทางแพ่งที่จะนำมาใช้บังคับและแก้ปัญหอาชญากรรมที่กระทำโดยมุ่งต่อผลประโยชน์ในทางธิปไตย

สมมติฐานของการวิจัย

การธิปไตยด้วยกระบวนการทางอาญาในประเทศไทย ไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การค้นหาพยานหลักฐานที่จะนำสืบพิสูจน์ต่อศาลให้โทษผู้กระทำ ความผิดตามฟ้องกระทำไดยาก หรือไม่อาจค้นหาพยานหลักฐานได้ จึงเป็นการยากที่จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ธิปไตยรายใดเป็นธิปไตยที่จำเลยได้มาจากการกระทำผิด เนื่องจากธิปไตยดังกล่าวได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นธิปไตยอย่างอื่นแล้ว การธิปไตยด้วยกระบวนการทางแพ่งตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ จะเป็นแนวทางช่วยแก้ไขปัญหเกี่ยวกับการธิปไตยที่ได้มาจากการประกอบอาชญากรรมที่มีมูลเหตุจูงใจในทางด้านธิปไตยได้

ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึง ความหมายของคำว่า “ ธิปไตย ” ประวัติความเป็นมาของการธิปไตย กระบวนการพิจารณาธิปไตย เปรียบเทียบการธิ

ทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งกับการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา วิธีพิจารณาความที่นำมาใช้กับการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง และศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินตามกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่นของไทย รวมทั้งวิเคราะห์การริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทยที่ไม่ใช่กระบวนการทางอาญาเปรียบเทียบกับวิธีการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง

วิธีการศึกษา

การศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าวนี้ จะทำการศึกษาจากเอกสาร โดยค้นคว้าจากเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในรูปของหนังสือ บทความทางกฎหมาย เอกสารการสัมมนา รวมทั้งคำพิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกาและของประเทศไทยเป็นหลักในการศึกษาและวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความหมายของคำว่า “ ทรัพย์สิน ” ความเป็นมา แนวความคิดเรื่องการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง หลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง
2. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่าง การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งกับการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา
3. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินที่ใช้อยู่ในประเทศไทย
4. ทำให้ทราบว่าโทษริบทรัพย์สินของไทยเหมาะสมหรือไม่ ในการแก้ปัญหาอาชญากรรมที่กระทำความผิดโดยมุ่งต่อประโยชน์ในทรัพย์สิน
5. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง ที่จะนำมาใช้บังคับและแก้ปัญหาอาชญากรรมที่กระทำโดยมุ่งต่อผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน